

El Japó, 70 anys després d'Hiroshima

Carlos Barria / Reuters

agost

6

El Japó commemorarà el 70è aniversari de la bomba atòmica d'Hiroshima immers en el debat sobre el seu llegat pacifista. Actualment, a més, la relació amb antics enemics com la Xina i Corea passa per un dels pitjors moments des de la fi de la II Guerra Mundial

ART. 9 L'article 9 de la Constitució nipona limita l'ús de la força militar a casos de "defensa pròpia". Aquest estiu es preveu aprovar una reforma legislativa que ampliarà aquest concepte i permetrà, a la pràctica, intervenir militarment a l'estranger

23%

Població del Japó de més de 65 anys

L'envelliment és un altre dels reptes del país, a més de la pobresa i el debat nuclear

El Japó post-Fukushima: tres reptes per a la potència nipona del segle XXI

ANÀLISI
Dani Madrid

Un Japó encara més verd

A la zona zero de Fukushima -la prefectura japonesa més afectada pel terratrèmol, el tsunami i l'accident nuclear del 3 de març del 2011- el temps es va aturar fa quatre anys. Vestits amb protecció fins a les orelles, alguns periodistes s'hi continuen acostant per retratar que res no canvia a l'escenari del pitjor desastre nuclear des de Txernòbil: les cases són buides i la vegetació engoleix els edificis. Però aquesta imatge, del temps estancat, no és la de la resta de la prefectura. Tot i que encara hi ha milers de persones que esperen una nova llar i que el desmantellament de la central és lluny de ser una realitat, la realitat és que el nord-est del Japó, la regió afectada pel sisme, està ben viu. L'economia ha repuntat, l'èxode de població s'ha frenat i l'esperit de regeneració en molts dels pobles afectats ha donat lloc a noves oportunitats de creixement, nous engranatges socials i noves idees sobre quin ha de ser el Japó del futur. Molts anhelan un país més en comunió amb la natura, menys dependent de les energies fòssils (inexistents al Japó) i sense energia nuclear. Aquest anhel, que en els mesos posteriors a l'accident semblava compartit per una majoria de japonesos, s'ha anat diluint. El Japó encara manté tots els reactors nuclears aturats des del març del 2011, però el retorn de l'energia nuclear és cada cop més a prop: d'aquí un mes es reactivarà el primer, malgrat que el govern va aprovar fa poc més d'un any un nou pla energètic que, sense marcar quotes, se centrava en una combinació de renovables, fòssils i nuclears, i que incentivava una economia més sostenible. El canvi haurà d'esperar.

FUKUSHIMA

Treballadors classificant bosses de terra contaminada, al gener, a Fukushima. Toru Hanai / Reuters

La reinvençió cultural i econòmica de l'Imperi del Sol Naixent

ANÀLISI
Guillermo Martínez Taberner

SI HI HA UNA CARACTERÍSTICA que defineix la història del Japó és la seva capacitat de reinventar-se. De l'esplendor aristocràtic de la cort Heian que narra l'obra *Genji Monogatari* es va passar a la cultura marcial dels samurais durant l'etapa dels Regnes Combatents i part del període Tokugawa (1603-1868). Aquest últim període va generar una part important de la cultura tradicional nipona, però també es va caracteritzar pel tancament a l'exterior durant més de dos segles. La posterior obertura va venir seguida per la Restauració Meiji (1868), un període de modernització accelerada que va permetre una revolució liberal i industrial en poc més d'una generació.

Aquesta transformació extraordinària de país feudal a estat modern, amb una economia en procés d'industrialització i una societat en procés de canvi, porta a un segon tret característic del Japó. Pocs països al llarg de la història han passat en tantes ocasions i de manera tan sobtada de l'admiració a la desafecció internacional. De la fascinació de polítics, intel·lectuals i artistes europeus de començaments del segle XX es va passar al temor per la consolidació de les aspiracions imperialistes japoneses i l'espant de les flagrants vulneracions dels drets humans comeses al continent asiàtic. Però, poc després, el poble japonès va ser víctima d'un dels episodis més tristos de la història de la humanitat amb el llançament de les bombes atòmiques sobre Hiroshima i Nagasaki, uns fets que 70 anys després continuen horroritzant la comunitat internacional.

Els ninos que Tsukimi Ayano cus a mà intenten donar vida al poble buit de Nagoro. Thomas Peter / Reuters

Ririko Saito i el seu fill pateixen per arribar a final de mes amb un sou i l'ajut social. Yuya Shino / Reuters

Un 40% de jubilats el 2060

Avui al Japó hi viuen més de 120 milions de persones. Les estimacions menys favorables diuen que d'aquí 50 anys només n'hi viuran 80 milions. Abans, cap a l'any 2040, un 50% dels municipis japonesos entraran en fase d'extinció, ja que no hi haurà prou dones en edat fèrtil. Tot això perquè, si avui les persones més grans de 65 anys suposen un 23% de la població, el 2060 seran un 40%. Despoblació del camp, baixa natalitat, envelliment poblacional, pressió sobre l'estat del benestar... Són reptes de qualsevol economia desenvolupada. La diferència és que al Japó les dimensions del canvi demogràfic són enormes -molt més que a Catalunya, on aquests processos es produeixen més lentament- i les possibles solucions són més senzilles del que podria semblar. El Japó té una de les taxes d'immigració més baixes de tots els països industrialitzats. El govern ha obert les portes a reformes per atreure treballadors qualificats, però continua sent reticent a flexibilitzar la contractació de treballadors no qualificats. En lloc d'apostar per la immigració s'ha optat per allargar l'edat de jubilació i reduir la proporció de població activa i població dependent. A més, part de la nova política econòmica de Shinzo Abe se centra a reincorporar la dona al mercat laboral facilitant que les famílies tinguin més fills. Unes reformes necessàries, però potser insuficients a llarg termini; pedaços per guanyar temps abans d'acceptar que el Japó del futur és una societat més multicultural.

ENVELLIMENT

Una pobresa de postguerra

Pot semblar contradictori que un país que destina un 23% del seu PIB a l'estat del benestar -per sobre de tots els països europeus excepte Holanda- estigui tan lluny com ho està el Japó d'assolir l'equitat social. Una de les grans sorpreses per a molt turistes que visiten per primer cop la capital japonesa és trobar-se al parc de Hibiya de Tòquio un campament de persones sense sostre. És una expressió visual d'una realitat sovint amagada: la pobresa ha anat en augment des de la crisi dels vuitanta. La proporció de població que viu per sota del llindar de la pobresa al Japó és d'un 16%. No només és una xifra superior a la de l'estat espanyol i a la mitjana de l'OECD, sinó que, a diferència d'altres països on la renda dels sectors més pobres ha pujat (tot i que poc) a mesura que pujava la renda dels més rics, al Japó ha baixat. Aquest any més de 2,17 milions de llars sobreviuen amb una pensió mínima de l'estat: la xifra més elevada des del final de la Segona Guerra Mundial. Afecta la gent gran, sobretot les dones vídues, però també les mares solteres i, cada cop més, els joves que abandonen els estudis abans d'hora i malviuen de feina temporal en feina temporal. Sembla que superar l'estigmatització i l'oblit en què viuen els sectors menys afavorits hauria de ser el primer objectiu en la promesa de Shinzo Abe de "fer tornar el Japó", però la realitat és que està lluny de ser-ho.

DESIGUALTAT

Nens vestits de samurai, el 1934, per celebrar l'aniversari de la fundació de l'imperi japonès. Getty Images

Ni la destrucció de les grans ciutats, ni l'ocupació nord-americana fins a l'any 1952, ni la duresa de la postguerra van impossibilitar que com un fènix el Japó es recuperés i agafés embranzida econòmica. Gràcies a la nova política industrial, la vitalitat del sector tecnològic, el consens polític i social focalitzat en el creixement econòmic i l'aprofitament del context internacional, entre altres factors, el Japó es va convertir en la segona economia mundial des del 1978.

Tanmateix, res no va impedir la generació d'una bombolla econòmica i el seu posterior esclat, que ha comportat un llarg període d'estancament econòmic. Des de llavors, el país va viure dues dècades de creixement ínfim o negatiu del PIB, acompanyades de diverses sacsejades inesperades, com la crisi financera asiàtica del 1997, la inestabilitat internacional posterior al 2001, les conseqüències de la crisi mundial iniciada el 2008 i la crisi econòmica i humana provocada pel terratrèmol i el tsunami posterior a la regió de Tohoku l'any 2011. En totes aquestes situacions la societat japonesa ha mostrat la seva capacitat de fer front a les adversitats.

Malgrat la pèrdua de l'estatus de segona economia mundial, el Japó va entrar al segle XXI com una superpotència cultural gràcies a la projecció exterior d'una

barreja d'expressions culturals tradicionals, des de les arts marcial fins a les decoratives, amb elements propis del segle XXI com les consoles o els robots d'aspecte hominòide. Es tracta d'una imatge polièdrica en què els valors associats als samurais, l'estètica de l'ukiyo-e o el discurs del teatre kabuki van deixar espai a l'apreciació de la cultura seikatsu i, progressivament, a l'èxit dels diversos gèneres del manga, el reconeixement internacional de l'animació japonesa, les vendes massives d'alguns dels seus videojocs, els *bestsellers* globals de Haruki Murakami o les imatges dels joves otaku que formen part d'una cultura jove, urbana i ultramoderna.

A mesura que avança aquest segle XXI, el govern japonès mostra signes de voler recuperar part del pes global perdut en altres àmbits. En l'àmbit econòmic, les polítiques del govern de Shinzo Abe, conegudes com a Abenomics, mantenen les economies madures de la resta del món a l'expectativa dels seus resultats, ja que també han de fer front a problemes com l'envelliment de la població. En l'àmbit geopolític, l'aposta per renovar la seva participació en els afers regionals i globals pot comportar riscos, com les tensions amb la Xina, però també equilibris geopolítics positius sempre que les desavinences amb els països veïns siguin afrontades de manera adient. Finalment, la decidida aposta en inversió pública i privada en R+D+I per recuperar el vigor innovador i tecnològic té una fita clara en els Jocs Olímpics del 2020. ¿Serà capaç el Japó d'enlluernar un altre cop la resta del món? El temps ho dirà, però cal estar expectants. ♦

RESPONSABLE DE PROGRAMES, CASA ÀSIA I PROFESSOR ASSOCIAT UPF